“Tafakkur Academy Global Press”
nashriyoti

1

“Ilm-fan taraqqiyoti”
respublika ilmiy konferensiyasi

Tafakkurconference.uz

Gidning axloqiy va etik masalalari

Mamasharipova Fayzonabonu O‘tkirbek qizi
Andijon davlat chet tillari instituti talabasi Ingliz filologiyasi, o‘qitish metodikasi va tarjimashunoslik fakulteti 302-guruh talabasi.

Annotatsiya: Ushbu masala ilmiy nuqtai nazardan qaralganda, nafaqat amaliy faoliyat, balki nazariy jihatdan ham muhim hisoblanadi. Gid faoliyatida axloqiy va etik tamoyillarni chuqur anglash ularning professional kompetensiyasini oshiradi hamda xizmat sifati yaxshilanishiga xizmat qiladi. Shuningdek, bu jarayon turizm sohasining barqaror rivojlanishiga ham bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: gid, axloq, etik me’yorlar, turizm, madaniyatlararo aloqa, professional xulq, kommunikatsiya, mas’uliyat

Zamonaviy globallashuv sharoitida turizm sohasi jadal rivojlanib borayotgan tarmoqlardan biri hisoblanadi. Ushbu jarayonda gid kasbi alohida ahamiyat kasb etib, u sayyohlar va qabul qiluvchi mamlakat o‘rtasidagi asosiy kommunikativ bo‘g‘in sifatida namoyon bo‘ladi. Gid nafaqat tarixiy, madaniy va ijtimoiy ma’lumotlarni yetkazuvchi mutaxassis, balki mamlakatning madaniy qiyofasini, qadriyatlarini va an’analarini ifodalovchi vakil sifatida ham muhim rol o‘ynaydi. Shu bois, uning faoliyati nafaqat kasbiy bilim va ko‘nikmalar, balki yuksak axloqiy va etik me’yorlarga asoslangan bo‘lishi zarur.

Gidning kasbiy etikasi uning kundalik faoliyatida turli vaziyatlarda namoyon bo‘ladi. Jumladan, turli millat, din va madaniyat vakillari bilan muloqot qilishda bag‘rikenglikni saqlash, noto‘g‘ri yoki biryoqlama ma’lumot bermaslik, mijozlarga nisbatan hurmat va e’tibor bilan munosabatda bo‘lish, shuningdek, xizmat ko‘rsatishda halollik va mas’uliyatni ustuvor qo‘yish muhim hisoblanadi. Bundan tashqari, gidning tashqi ko‘rinishi, nutq madaniyati, muomala uslubi ham uning professional etikasi tarkibiy qismi sifatida qaraladi.

Hozirgi kunda turizmning kengayishi bilan bir qatorda, gid faoliyatida uchraydigan axloqiy muammolar ham murakkablashib bormoqda. Masalan, tijoriy manfaatlarni ko‘zlab noto‘g‘ri axborot berish, sayyohlarni ma’lum savdo nuqtalariga majburiy yo‘naltirish, madaniy stereotiplarni noto‘g‘ri talqin qilish yoki shaxsiy manfaatni ustun qo‘yish kabi holatlar gid kasbining nufuziga salbiy ta’sir ko‘rsatadi. Bu esa turizm sohasining barqaror rivojlanishiga to‘sqinlik qiluvchi omillardan biri bo‘lib xizmat qiladi.

Shu nuqtai nazardan, gid faoliyatida axloqiy va etik me’yorlarni chuqur o‘rganish, ularni amaliyotda qo‘llash mexanizmlarini takomillashtirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Mazkur tezisda gidning kasbiy faoliyatida yuzaga keladigan asosiy axloqiy va etik muammolar, ularning sabablari hamda ushbu muammolarni bartaraf etishga qaratilgan samarali yondashuvlar tahlil qilinadi.

Gid faoliyatida axloqiy va etik masalalar bir nechta muhim yo‘nalishlarda namoyon bo‘ladi. Avvalo, bu — mijozlar bilan munosabat etikasi hisoblanadi. Gid har bir sayyohga hurmat bilan yondashishi, ularning madaniy, diniy va shaxsiy qarashlarini inobatga olishi zarur. Turli millat vakillari bilan ishlash jarayonida bag‘rikenglik, sabr-toqat va xolislik muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, ziddiyatli vaziyatlarda gidning o‘zini tutishi, muammoni diplomatik tarzda hal qila olishi uning kasbiy mahoratini belgilaydi.

Ikkinchi muhim jihat — axborot yetkazishdagi halollik va aniqlikdir. Gid tomonidan beriladigan ma’lumotlar tarixiy haqiqatlarga asoslangan, ishonchli va xolis bo‘lishi lozim. Ba’zi hollarda sayyohlarni qiziqtirish maqsadida noto‘g‘ri yoki mubolag‘a qilingan ma’lumotlar berilishi mumkin, biroq bu kasbiy etikaga zid hisoblanadi. Chunki noto‘g‘ri axborot nafaqat gidning obro‘siga, balki mamlakatning tarixiy va madaniy imijiga ham salbiy ta’sir ko‘rsatadi.

Uchinchi yo‘nalish — tijoriy manfaatlar bilan bog‘liq etik muammolardir. Amaliyotda ayrim gidlar sayyohlarni ma’lum do‘konlar, restoranlar yoki xizmat ko‘rsatish joylariga olib borish orqali shaxsiy foyda olishga harakat qiladilar. Bunday holatlar sayyohlarning ishonchini pasaytiradi va xizmat sifatiga putur yetkazadi. Shuning uchun gid o‘z faoliyatida shaffoflik va halollik tamoyillariga amal qilishi, shaxsiy manfaatni emas, balki mijoz manfaatini ustuvor qo‘yishi zarur.

Gid faoliyatida yana bir muhim etik jihat — bu maxfiylik va ishonchni saqlashdir. Sayyohlar bilan ishlash jarayonida gid turli shaxsiy ma’lumotlar yoki individual holatlar bilan tanish bo‘lishi mumkin. Bunday vaziyatlarda u ushbu ma’lumotlarni oshkor qilmasligi, ularni hurmat bilan qabul qilishi va professional chegaralarni saqlashi zarur. Ishonch muhitining yaratilishi esa xizmat sifatini oshiradi va sayyohlarning o‘zini xavfsiz hamda qulay his etishiga xizmat qiladi.

Bundan tashqari, gidning stressli va kutilmagan vaziyatlarda o‘zini tutishi ham uning axloqiy darajasini namoyon etadi. Turistik safarlar davomida ob-havo o‘zgarishi, transport muammolari yoki sayyohlar o‘rtasidagi kelishmovchiliklar yuzaga kelishi mumkin. Shunday paytlarda gid vaziyatni keskinlashtirmasdan, vazminlik bilan muammoni hal qilishga intilishi, barcha tomonlarning manfaatini hisobga olgan holda qaror qabul qilishi lozim. Bu esa uning nafaqat bilimli, balki yetuk shaxs ekanligini ko‘rsatadi.

Shu bilan birga, zamonaviy texnologiyalar rivojlanayotgan davrda gidning raqamli etikaga amal qilishi ham muhim ahamiyat kasb etadi. Masalan, sayyohlarning ruxsatisiz ularning surat yoki videolarini ijtimoiy tarmoqlarda ulashish, noto‘g‘ri yoki tasdiqlanmagan ma’lumotlarni internet orqali tarqatish etik me’yorlarga zid hisoblanadi. Gid axborotdan mas’uliyat bilan foydalanishi, raqamli makonda ham professional imijini saqlashi zarur.

Shuningdek, gidning tashqi ko‘rinishi va nutq madaniyati ham etik me’yorlarning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Gid o‘zini professional tarzda tutishi, kiyinish madaniyatiga rioya qilishi, ravon va tushunarli nutq orqali axborotni yetkazishi lozim. Bu omillar sayyohlarda ijobiy taassurot uyg‘otadi va xizmat sifatini oshiradi.

Yana bir muhim masala — madaniy meros va qadriyatlarga hurmat bilan yondashishdir. Gid tarixiy obidalar, urf-odatlar va milliy an’analarni to‘g‘ri talqin qilishi, ularni noto‘g‘ri yoki kamsituvchi tarzda ifodalamasligi kerak. Aks holda, bu madaniy tushunmovchiliklarga va salbiy fikrlarning shakllanishiga olib kelishi mumkin.

Umuman olganda, gid faoliyatida axloqiy va etik me’yorlarga rioya qilish nafaqat xizmat sifatini oshiradi, balki turizm sohasining ijobiy rivojlanishiga ham xizmat qiladi. Shu bois, gidlarni tayyorlash jarayonida etik bilim va ko‘nikmalarga alohida e’tibor qaratish zarur.

Xulosa qilib aytganda, gid kasbi nafaqat axborot yetkazish bilan cheklanib qolmay, balki jamiyatlararo madaniy muloqotni ta’minlovchi, mamlakat imijini shakllantiruvchi muhim faoliyat turi hisoblanadi. Shu sababli, gidning kasbiy faoliyatida axloqiy va etik me’yorlarga qat’iy rioya etish zaruriy talab sifatida namoyon bo‘ladi. Gidning har bir harakati, nutqi va qarori sayyohlarning umumiy taassurotiga, hattoki ularning butun mamlakat haqidagi fikriga bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, gid faoliyatida uchraydigan asosiy muammolar — noto‘g‘ri yoki subyektiv axborot berish, tijoriy manfaatlarni ustun qo‘yish, madaniy sezgirlikning yetishmasligi va professional xulq-atvor me’yorlariga rioya qilmaslik bilan bog‘liqdir. Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun, avvalo, gidlarni tayyorlash tizimida etik bilimlarni chuqurlashtirish, ularning kommunikativ va psixologik kompetensiyalarini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Bundan tashqari, xalqaro standartlar va etik kodekslarga asoslangan holda gid faoliyatini tartibga solish, ularning kasbiy mas’uliyatini oshirish va nazorat mexanizmlarini kuchaytirish zarur. Ayniqsa, zamonaviy turizm sharoitida madaniyatlararo muloqotning nozik jihatlarini hisobga olish, bag‘rikenglik va hurmat tamoyillarini amalda qo‘llash gid faoliyatining ajralmas qismiga aylanishi lozim.

Shunday qilib, gidning axloqiy va etik madaniyati turizm xizmatlari sifatini belgilovchi asosiy omillardan biri bo‘lib, uning rivojlanishi butun turizm sohasining barqaror va samarali taraqqiyotiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. World Tourism Organization (UNWTO). Global Code of Ethics for Tourism. Madrid, 2019.
2. Ap, J., Wong, K.K.F. “Case Study on Tour Guiding: Professionalism, Issues and Problems.” Tourism Management, 2001.
3. Holloway, J.C. The Business of Tourism. Pearson Education Limited, 2016.
4. Cohen, E. “The Tourist Guide: The Origins, Structure and Dynamics of a Role.” Annals of Tourism Research, 1985.
5. Black, R., Weiler, B. Tour Guiding Research: Insights, Issues and Implications. Channel View Publications, 2005.
6. Mak, A.H.N., Wong, K.K.F., Chang, R.C.Y. “Critical Issues Affecting the Service Quality and Professionalism of the Tour Guides.” Tourism Management, 2011.
7. Weiler, B., Walker, K. “Enhancing the Visitor Experience: Reconceptualising the Tour Guide’s Communicative Role.” Journal of Hospitality and Tourism Management, 2014.
8. Pond, K.L. The Professional Guide: Dynamics of Tour Guiding. Van Nostrand Reinhold, 1993.